

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ KONUSUNDAKİ FARKINDALIĞIN BELİRLENMESİNE YÖNELİK AKADEMİSYENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

THE RESEARCH ON ACADEMICIANS TO DETERMINE THE AWARENESS OF GENDER INEQUALITY

İ. Esen Yıldırım^a, Özlem Ergüt^b, Ceren Camkiran^c

ÖZ

Hem ulusal hem de uluslararası ölçekte önemli gündem konularından biri olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği; insan hakları, hukuk, psikoloji, sosyoloji, ekonomi gibi pek çok alanı ilgilendiren ortak bir sorundur. Bu sebeple, ülkeler ve ilgili kurumlarca kamuoyunda farkındalık ve bilinç oluşturulmaya çalışılan güncel bir konudur. Toplumsal cinsiyet olgusunu; fikir özgürlüğü, sağlık hakları, eğitim fırsatı, istihdam olanakları vb. bağlamda ele alan çok sayıda bilimsel yayın mevcut olmakla birlikte, Türkiye’de bu alanda yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, uluslararası raporlar ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayınlanan istatistikler temel alınarak, Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitsizliği hakkında kamuoyunun farkındalığı ölçülmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Marmara Üniversitesi öğretim elemanları hedef kitle olarak belirlenmiş ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir^d. Yapılan istatistiksel analizlerle, toplumsal cinsiyet realitesi ile öğretim elemanlarının konuya ilişkin farkındalığının ne ölçüde örtüştüğü incelenmiştir. Genel olarak, araştırmaya katılan öğretim elemanlarında farkındalığın düşük olduğu anlaşılmıştır. Bu bulgudan hareketle, toplumun daha az eğitilmiş kesiminde farkındalığın daha da düşük olduğu öngörülebilir. Yapılan testler sonucunda, sorulara verilen ortalama doğru cevap sayısı yönünden cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş; kadınların farkındalığının erkeklerden yüksek olduğu kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kamuoyu araştırması, istatistiklerde kadın, akademisyenler, farkındalık

JEL Kodu: C19, Z13, J16

ABSTRACT

Gender inequality, which is one of the important agenda topics at both national and international scale, is a common phenomenon that is associated with many fields such as human rights, law, psychology, sociology, economy. For this reason, it is an important issue about which countries and related institutions try to raise awareness. Although there are many scientific publications covering the gender inequality in terms of freedom of expression, healthcare rights, opportunities for education, employment opportunities, it has been found that there is a limited number of studies conducted in this field in Turkey. In this study, based on the international reports and the gender statistics published by the Turkish Statistical Institute (TUIK), it is aimed to measure the level of public awareness of gender inequality in Turkey. In line with this aim, Marmara University academic staff were determined as the target group and a questionnaire on gender inequality in Turkey was given. By means of statistical analyses, the rate of the awareness of gender realities as it pertains to the awareness of gender inequality on the part of the academic staff was measured. In general, it has been found out that the rate of awareness on

^a Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, eyildirim@marmara.edu.tr

^b Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, ozlem.ergut@marmara.edu.tr

^c Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, ceren.camkiran@marmara.edu.tr

^d Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu (BAPKO) tarafından desteklenmiştir.

the part of the academic staff involved in the research is low. From this finding, it can be predicted that the awareness of the less educated part of the society is even lower. As a result of the statistical tests, a statistically significant difference was found in terms of sex, between the mean number of correct answers given to the questions, and it was concluded that the number of average correct answers given to the questions by women was more than those by men.

Keywords: Gender inequality, opinion survey, women in statistics, faculty members, awareness

JEL Code: C19, Z13, J16

I. GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının kuramsal altyapısında, “cinsiyet” (sex) ile “toplumsal cinsiyet” (gender) arasındaki ayırım kullanılmaktadır. “Cinsiyet” kavramı, kadınlar ile erkekler arasındaki evrensel biyolojik farklılıklara atıfta bulunurken; “toplumsal cinsiyet” kavramı, kadınlar ile erkekler arasındaki toplumsal ilişkileri belirli bir bağlama göre tanımlamakta, erkeklerle kadınlar ve erkek çocuklarıyla kız çocukları arasındaki ilişkiye, bu ilişkinin sosyal olarak nasıl kurulduğuna değinmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyetin getirdiği roller dinamiktir; içeriği zamana ve yere göre değişmektedir (Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008, s. 15). Diğer bir deyişle cinsiyet, kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri; toplumsal cinsiyet ise toplumun verdiği roller, görevler, sorumluluklar, toplumun bireyi nasıl gördüğü, algıladığı ve beklentileri ile ilgili bir kavramdır (Üner, 2008, s. 6).

Günümüzde kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olmaları insan haklarının bir gereği olarak değerlendirilmekte, kadınların tüm karar alma mekanizmaları, çalışma yaşamı, sosyal, kültürel ve politik düzlemde katılımını sağlayacak tüm haklardan erkeklerle eşit bir şekilde yararlanmaları gerektiği kabul edilmektedir (*Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*, 2011).

Toplumsal cinsiyet; geleneklere, çevre koşullarına, sosyal ve ekonomik durumlara bağlı olarak ülkeden ülkeye, hatta aynı ülkede köyden köye değişmektedir. Bu değişikliklerin evrensel özelliği, kadınların aleyhine kurgulanmış asimetric ilişki niteliği taşımasıdır (*Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*, 2011).

Hayatın her alanında toplumsal cinsiyet farklılıklarının takip edilmesi, bu farklılıkların ortadan kaldırılmasına yönelik kaydedilen ilerlemenin saptanması adına farklı ölçütler geliştirilmiştir. İnsani Gelişme Raporları’nda Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi (Gender-Related Development Index-GDI) ile Cinsiyeti Güçlendirme Ölçüsü

(Gender Empowerment Measure-GEM) bu eşitsizliğin ölçülmesinde katkı sağlarken, Birleşmiş Milletler Kalkınma programı tarafından Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (Gender Inequality Index-GII) yayınlanmaya başlanmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ölçmekte kullanılan uluslararası ölçülerden biri olan Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, kazanımlar açısından kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliği üreme sağlığı, güçlendirme ve iş gücü piyasası olmak üzere üç boyutta ölçmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin incelenmesinde hesaplanan endeksler kadar ülkelerin kendi gelişmelerini gördüğü ve diğer ülkelerle durumlarını karşılaştırma imkanı sunan ve sonuç olarak toplumsal cinsiyete duyarlı her türlü adımın atılmasına yönelik tavsiyelerde bulunan raporlar da yayınlanmaktadır.

Cinsiyete dayalı farklılıkların büyüklüğünü göstermek ve zaman içerisindeki ilerlemesini izlemek için Dünya Ekonomik Forumu tarafından her yıl hazırlanan Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu’nda ülkeler ekonomi, sağlık, eğitim ve politik kriterler esas alınarak sıralanmaktadır.

UNESCO tarafından 2014 yılında yayınlanan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Miras ve Yaratıcılık” adlı raporda toplumsal cinsiyet tanısı, sosyo-ekonomik yaşamın diğer alanlarından bilinen bulgular tanımlanarak, hükümetler, karar vericiler ve uluslararası toplum için yaratıcılık ve miras alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin tavsiyelerde bulunulmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konularında yasal düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak amacıyla “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı” hazırlanmaktadır.

TÜSİAD ve KAGİDER işbirliğiyle yayımlanan “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri” başlıklı rapor, TÜSİAD tarafından 2000 yılında yayınlanan “Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset” isimli ilk raporun güncellenmesi ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde kadın-erkek eşitliğinin gerçekleştirilmesine yönelik uygulamalara odaklanan bir rapordur (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği [TÜSİAD], 2008, s. 19).

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi amacıyla tüm tarafların katılımıyla kamu politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında esas alınmak üzere amaç, hedef ve uygulama stratejilerinin belirlendiği “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı (2008-2013)” Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır (Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, 2017).

2014 yılında TEPAV tarafından Türkiye'nin kadın erkek eşitliğini il düzeyinde ölçmek ve illerin durumunu değerlendirmek, ulusal ve uluslararası düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaları tanımlamak amacıyla "81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi" isimli rapor yayınlanmıştır. Raporda Türkiye Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi oluşturulurken il düzeyinde sağlık, parlamentoda temsiliyet, eğitim, işgücüne katılım olmak üzere dört göstergeden yararlanılmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliğindeki iyileşmenin özellikle Marmara, Ege, Akdeniz ve Karadeniz ve İç Anadolu Bölgesinde de yaşandığı, Kadınlar Güçlenme Endeksi'ndeki ilerlemelerin de Marmara, Ege, Batı ve Orta Karadeniz, kısmen de Doğu Karadeniz, Akdeniz Bölgelerinde ve İç Anadolu'nun batı bölümlerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı [TEPAV], 2016).

Türkiye 1985 yılında 'Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW – The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)'ni imzalayarak taraf olmuştur. Taraf ülke sayısı 2010 yılı Kasım ayı itibarıyla 186 olan CEDAW Sözleşmesinin temel hedefi, toplumsal yaşamın her alanında kadın-erkek eşitliğini sağlamak amacıyla, kalıplaşmış kadın-erkek rollerine dayalı önyargıların yanı sıra geleneksel ve benzer tüm ayrımcılık içeren uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamaktır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2017).

2000'li yılların başından itibaren Türkiye başta Anayasası olmak üzere tüm mevzuatında, kadın-erkek eşitliğini garanti altına almak ve hiçbir alanda kadına karşı ayrımcılık yapılmamasını sağlamak üzere düzenlemeler yapmıştır. 2009 yılında TBMM'de Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun kurulması kadın erkek fırsat eşitliğine ilişkin uygulamaların incelenmesi, denetlenmesi, ulusal ve uluslararası gelişmelerin izlenmesi açısından önemli bir adım olmuştur (Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, 2017). 2012 yılında 6284 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" kabul edilmiştir.

2007 yılında Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklikle hane halkı içinde kadınlar tarafından üretilen ürünlerin düzenlenen kermes, festival, panayır ile kamu kurum ve kuruluşlarınca geçici olarak belirlenen yerlerde satılması sonucu kadınların elde ettikleri gelirler vergiden muaf tutulmuştur (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2017, s. 12).

2. LİTERATÜR TARAMASI

Literatür incelendiğinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin farklı alanlardaki etkilerini (sağlık, yoksulluk, spor, siyaset, istihdam) ele alan çok sayıda bilimsel yayına rastlanmaktadır.

Doğan (2013) Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Hizmet Veren Kamu Kurumları ile sundukları kamu hizmetleri ve yaptıkları kamu harcamalarına yer vererek, mevcut kurumların revizyonu ve yeni kurumların tahsis edilmesi gereği üzerine değerlendirmeler yapmıştır.

Turan ve Şen (2014), toplumsal cinsiyet eşitliğinin Türkiye'deki yansımalarını büyükşehir belediyeleri özelinde değerlendirdikleri çalışmalarında Türkiye'deki 16 Büyükşehir belediyesinin stratejik planlarını inceleyerek, "hizmet verilecek kesim vurgusu", "eşitlik vurgusu", "eğitim", "katılım", "şiddet mağduru kadınların korunması", "istihdam" ve "diğer hizmetler" kategorilerinde içerik analizi gerçekleştirmişlerdir.

Şener ve Demirbilek (2014) toplumsal cinsiyete duyarlı veri çalışmasında cinsiyete duyarlı veri üstüne düşünmek, toplumsal gelişme ve sosyal kalkınma politikaları için önemini değerlendirmek, Türkiye'de cinsiyete duyarlı veri çalışma konusundaki engel ve zorlukları saptayarak kadın erkek eşitliğini sağlamada katkıda bulunmayı amaçlamışlardır. Aynı zamanda toplumsal cinsiyete duyarlı veri toplama ve değerlendirme yöntemlerinden bahsederek klasik veri toplama yaklaşımlarından farklılıklarını ortaya koymuşlardır.

Literatürde ilköğretim ve üniversite öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyete yönelik tutumlarını belirleyen çalışmalara rastlamak da mümkündür:

Ögen ve Aytaç (2013), üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin algıları ve yaşam değerlerini araştırmak amacıyla 324 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda, kızların erkeklere nazaran daha eşitlikçi tutum ve rollere sahipken, erkeklerin daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Kalaycı ve Hayırsever (2014), Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi ders kitabının Eşitliğe Doğru konusunda yer alan etkinliğin toplumsal cinsiyet eşitliğinin kazandırılması için uygun olup olmadığını belirlemek ve öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği ile ilgili düşüncelerini ve bunların nedenlerini, öğrencilerin cinsiyetlerine ve okulların sosyo-ekonomik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığının saptamak amacıyla nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. İlköğretim 8.sınıf öğrencileri ile yapılan araştırmanın sonucunda öğrencilerin, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin görüşlere sahip olduklarını ve bu görüşün özellikle alt

sosyo ekonomik düzeyde daha yüksek oranda ortaya çıktığı sonucuna ulaşmışlardır.

Seçkin ve Kurnaz (2015), tarafından geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Tutum Ölçeği” sosyal bilgiler dersinde toplumsal cinsiyet etkinliklerinin öğrencilerin algı ve tutumlarına etkisini incelemek amacıyla kullanılmıştır. Tokat il merkezinde yer alan bir ortaokuldaki 7.sınıf öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda toplumsal cinsiyet etkinliklerinin öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin algılarını somutlaştırdığı ve onlara farkındalık kazandırdığı görülmüştür.

Kadının çalışma hayatı içerisindeki yeri ve konumu ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Channar, Abbassi, Ujan (2011), çalışma hayatındaki cinsiyet ayrımcılığı ve bunun çalışanların memnuniyeti, motivasyonu ve stres düzeyi üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla kamu ve özel sektörde eğitim ve sağlık departmanında alt, orta ve üst sınıf çalışanlarla bir anket çalışması gerçekleştirmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda kadınların özel sektörde kamu sektörüne göre erkeklerden daha fazla ayrımcılığa uğradığı sonucu elde edilen bulgular arasındadır. Aynı zamanda cinsiyet ayrımcılığının çalışanların memnuniyet ve motivasyonu ile bağlılık ve gayret düzeyini düşürürken, stres düzeyini arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Korkmaz (2014), çalışan kadınların yöneticilik pozisyonuna gelmelerinde karşılaştıkları sorunları incelemiş; başarı ve liyakatlerine bakılmaksızın ilerlemelerini engelleyen, açıkça görülmeyen ve ifade edilemeyen engellerin tamamı olarak bilinen cam tavan sendromunu gidermeye yönelik stratejiler oluşturmuştur.

Kılıç ve Öztürk (2014), Türkiye’de kadın istihdamının genel durumuna, ana özelliklerine ve diğer ülkelere kıyaslandığında farklılıklarına dikkat çekmek amacıyla kadınların işgücüne katılımını 2002-2008 Hane halkı Bütçe Anketleri kullanarak standart probit modeli ile tahmin etmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonucunda kadınların işgücüne katılımını belirleyen faktörler olarak eğitim, medeni durum, ekonomik kaynaklar, toplumsal cinsiyet algısı ve yerleşim yeri olarak bulunmuştur.

Eroğlu ve İrdem (2016), erkeklere kıyaslandığında kadınlara özellikle yönetim kademelerinde daha az yer verilip verilmediğini ampirik olarak göstermek amacıyla, Türkiye’deki kamu ve özel sektörde yönetim kademelerinde yer alan kadın ve erkek yönetici sayıları üzerinden karşılaştırmalar yapmış ve çalışma sonucunda çeşitli yönetim kademelerinde erkeklere kıyasla kadınlara daha az yer verildiğini tespit etmişlerdir.

Tahtalıoğlu (2016), Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında kadınların akademik, idari ve teknik kadrolarda kariyer fırsatlarından ne kadar yararlanabildiğini, nedenleri ve sonuçlarıyla ortaya koymak amacıyla öncelikle cam tavan sendromunu ana hatlarıyla ele almış, çalışmanın sonraki aşamasında ise Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarında üst düzey yönetici olabilen kadınların mevcut durumları, sorunları, kariyerlerine ulaşmada yaşadıkları sorunlar hakkındaki verileri ortaya koymuştur.

Durmaz (2016), dünyada ve Türkiye’de kadınların işgücü piyasasına girişleri, karşılaştıkları engellere değinerek, kadının işgücüne katılımına yönelik yapılmış bazı çalışmalar hakkında değerlendirmeler yapmıştır.

Karatepe ve Arıbaş (2017) çalışma hayatında kadınları olumsuz etkileyen cinsiyet ayrımcılığını ele alarak Türkiye’de üst düzey yöneticilik pozisyonundaki kadınların karşılaştıkları engeller ve nedenleri üzerinde durmuşlardır.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Bu çalışmanın amacı, uluslararası raporlar ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayınlanan toplumsal cinsiyet istatistikleri temel alınarak, Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitsizliği hakkında kamuoyunun farkındalık düzeyini ölçmektir. Çalışma kapsamında, Türkiye’de en eğitilmiş kesimde yer alan akademisyenlerin konu hakkındaki farkındalığı incelenerek Kritik Durum Örneklemesi yapılması amaçlanmıştır.

Belirlenen amaç doğrultusunda, “Marmara Üniversitesi öğretim elemanları” hedefkitle olarak belirlenerek, Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Konuya ilişkin ulusal ve uluslararası istatistikler temel alınarak; eğitim, istihdam, sağlık, hukuk vb. bağlamda toplumsal cinsiyet konusu ile ilgili sorular derlenmiştir. Anket 19 tanesi konuya ilişkin farkındalığı ölçmeye yönelik, 6 tanesi ise demografik özelliklerle ilgili olmak üzere toplam 25 sorudan oluşmaktadır. Ankete farklı fakülte ve bölümlerden 160 akademik personel katılmıştır.

4. ANALİZ VE BULGULAR

Verilerin analizinde SPSS 16.0 paket programından yararlanılmıştır. Farkındalığı ölçmeye yönelik olarak yöneltilen soruların doğru cevap yüzdeleri belirlenerek yorumlanmıştır. Sonraki aşamada, katılımcıların genel farkındalık düzeyi ile demografik özelliklerinin ilişkili olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 1’de ankete katılan 160 akademisyenin demografik özelliklere göre dağılımı yer almaktadır.

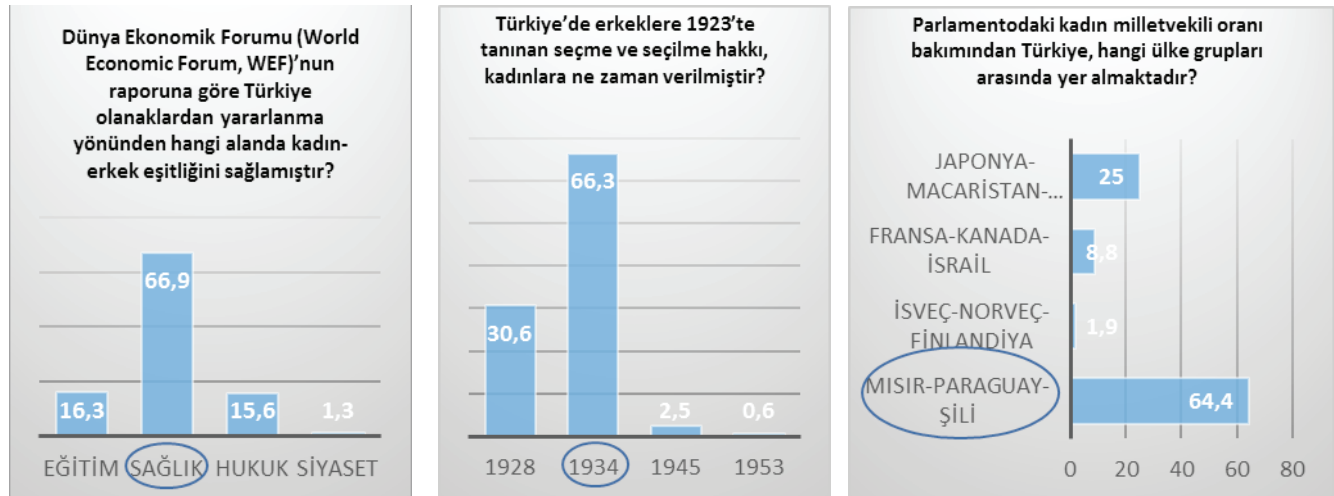
Tablo I. Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

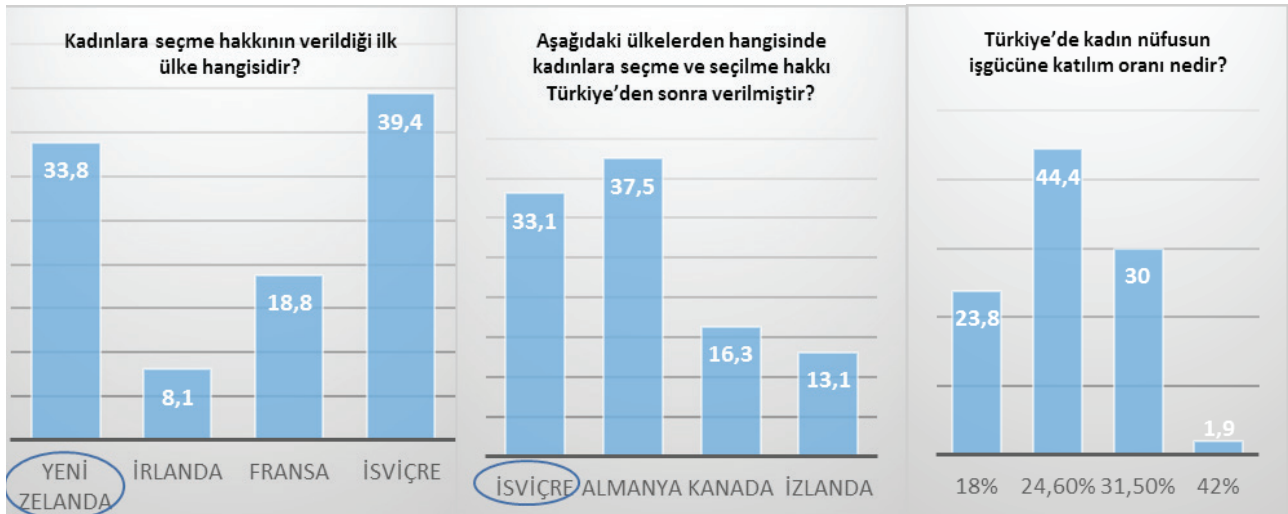
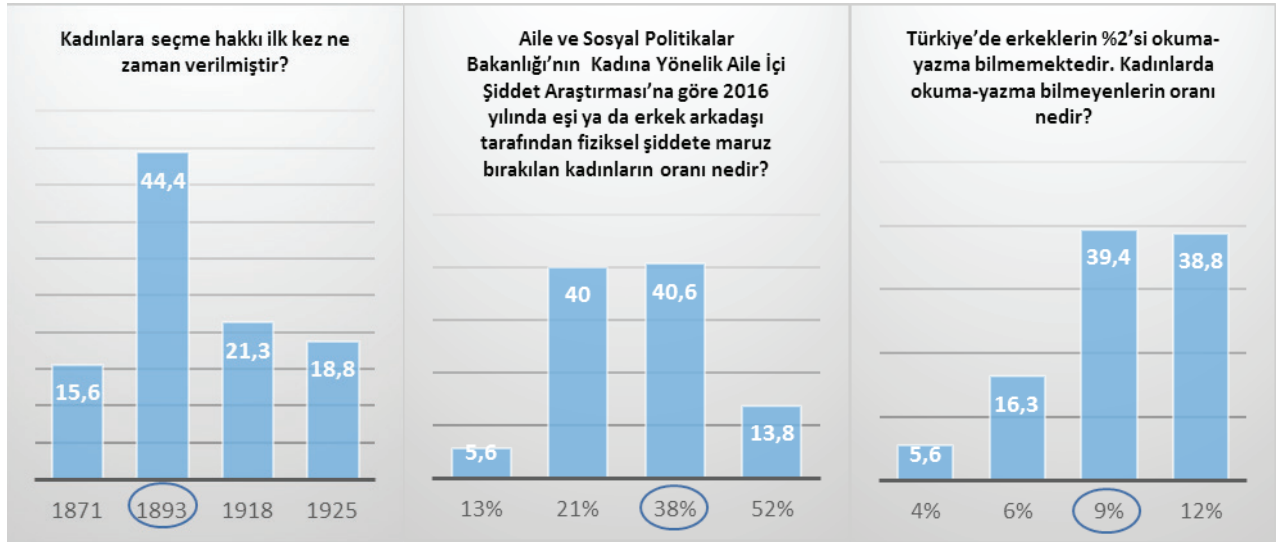
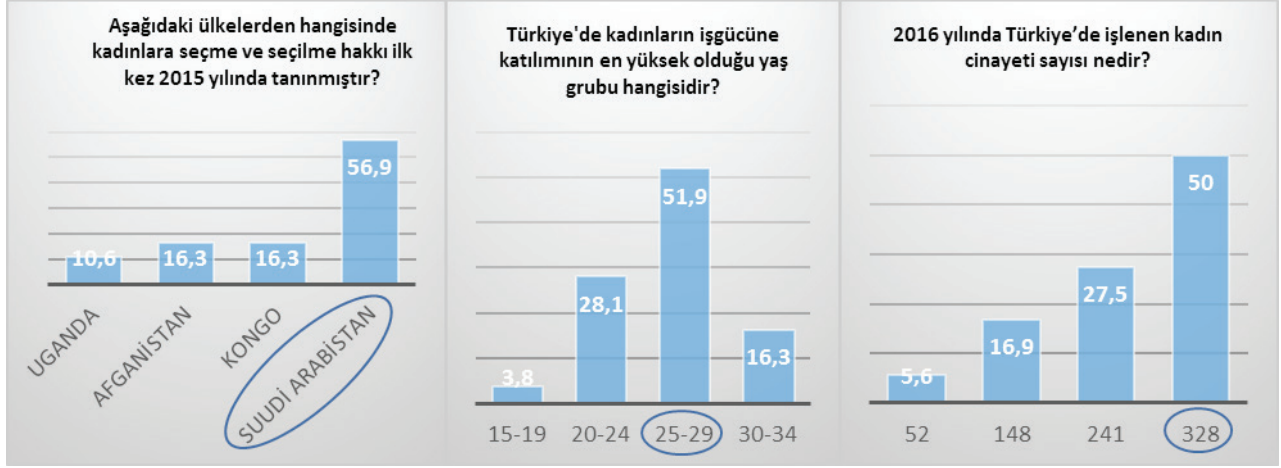
Demografik Özellik	Şıklar	Kişi Sayısı	%
Cinsiyet	Kadın	76	47,5
	Erkek	84	52,5
Yaş	21-30	36	22,5
	31-40	63	39,4
	41-50	30	18,8
	51+	31	19,4
Medeni Durum	Evli	93	58,1
	Bekar	67	41,9
Akademik Çalışma Alanı	Fen Bilimleri, Mühendislik	65	40,6
	Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler	95	59,4
Unvan	Prof. Dr.	24	15
	Doç. Dr.	20	12,5
	Yrd. Doç. Dr.	34	21,2
	Öğretim Görevlisi	20	12,5
	Arş. Gör.	62	38,8
Çocuğunuz Var mı?	Var	77	48,1
	Yok	83	51,9

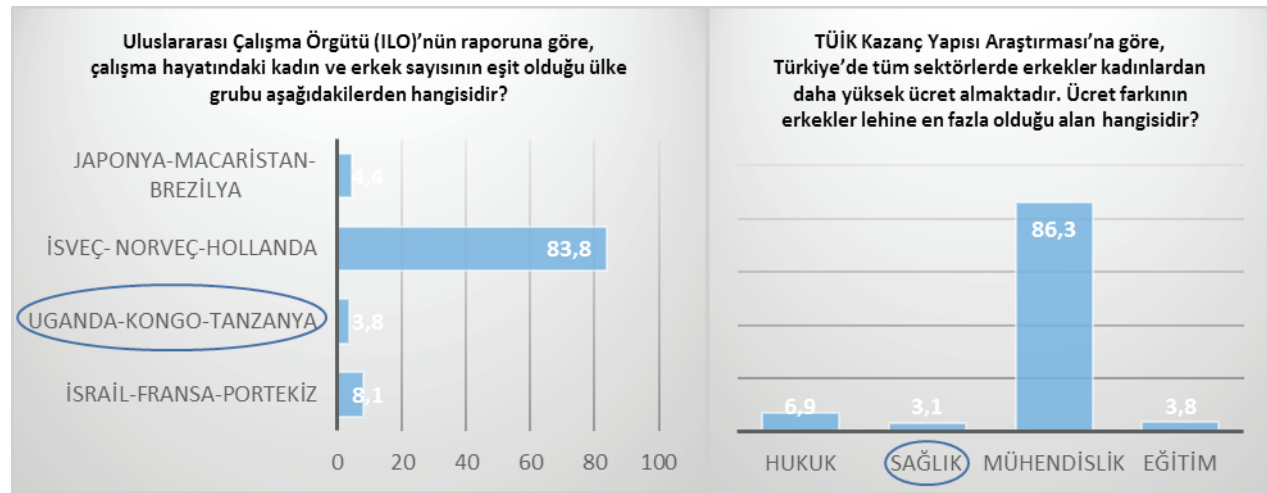
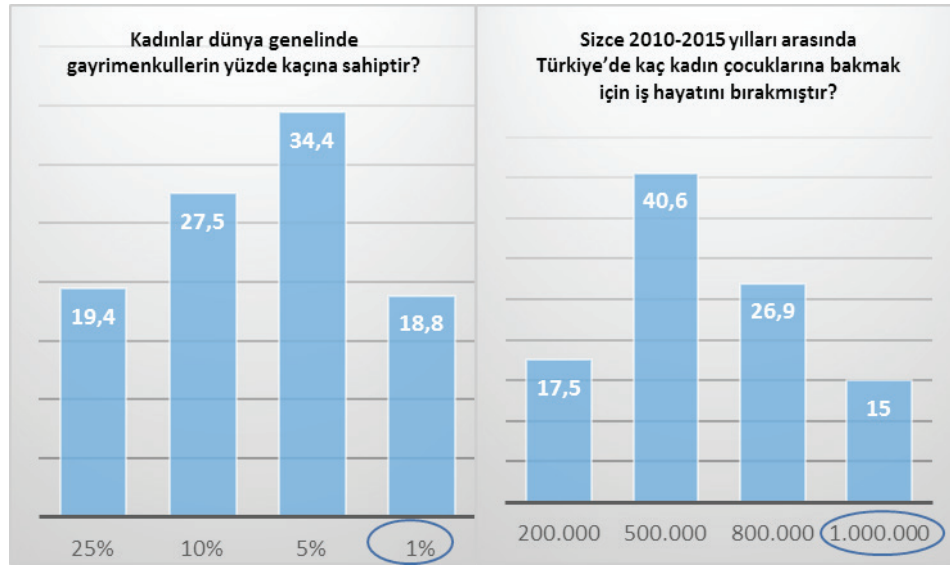
Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların %52,5’u erkek ve %47,5’u kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Ankete en çok katılım %39,4 ile 31-40 yaş aralığındandır. Diğer yaş gruplarında ise dengeli bir dağılım olduğu görülmektedir. Katılımcıların %58,1’i evlidir; %51,9’u çocuk sahibi değildir. Ayrıca katılımcıların %59,4’ü sosyal, beşeri ve idari bilimler alanında, %40,6’sı fen bilimleri, mühendislik alanında akademik çalışma

hayatını sürdürmektedir. Ankete cevap veren akademisyenlerin %48’i Profesör, Doçent ya da Yardımcı Doçent’tir.

Şekil 1’de ankette sorulan soruların doğru cevapları ve katılımcıların anket sorularına verdikleri cevapların dağılımı yer almaktadır. Grafikler (anket formundaki sıralamalardan farklı olarak) en çok bilinen sorudan en az bilinen soruya doğru sıralanmıştır.

Şekil I. Sorulara Verilen Yanıtların Dağılımı

Katılımcılara yöneltilen sorular içerisinde en çok bilinen soru %66,9 oranıyla “Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum, WEF)’nün raporuna göre Türkiye olanaklardan yararlanma yönünden hangi alanda kadın-erkek eşitliğini sağlamıştır?” sorusudur (doğru yanıt, sağlık). “Türkiye’de erkeklere 1923’te tanınan seçme ve seçilme hakkı, kadınlara ne zaman verilmiştir?” sorusu %66,3 ile (1934 yılı) en çok bilinen sorular arasında ikinci sırada yer almaktadır. “Parlamentodaki kadın milletvekili oranı bakımından Türkiye, hangi ülke grupları arasında yer almaktadır?” sorusu %64,4 oranı ile en çok bilinen üçüncü sorudur (Mısır, Paraguay, Şili).

“Aşağıdaki ülkelerden hangisinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı ilk kez 2015 yılında tanınmıştır?” sorusu da katılımcılar tarafından %56,9 oranıyla bilinmiştir. “Türkiye’de kadınların işgücüne katılımının en yüksek olduğu yaş grubu

hangisidir?” sorusu için ise katılımcıların %51,9’u doğru cevap vermişlerdir. “2016 yılında Türkiye’de işlenen kadın cinayeti sayısı nedir?” soruna verilen cevaplar incelendiğinde, katılımcıların %50’sinin doğru cevapladığı gözlenmiştir. “Kadınlara seçme hakkı ilk kez ne zaman verilmiştir?” sorusunda doğru cevaplanma oranında düşme gözlenmekle birlikte bu soru %44,4 oranı ile doğru cevaplanmıştır.

En çok doğru cevap alınan sorular incelendiğinde, özellikle kadının siyasetteki konumuna dair hususlarda farkındalığın yüksek olduğu söylenebilir.

“Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’na göre 2016 yılında eşi ya da erkek arkadaşı tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılan kadınların oranı nedir?” sorusu için katılımcıların %40,6’sı doğru cevabı işaretlemekle birlikte, katılımcıların %45,6’sı bu oranın daha düşük olduğunu tahmin etmişlerdir. “Türkiye’de

erkeklerin %2'si okuma-yazma bilmemektedir. Kadınlarda okuma-yazma bilmeyenlerin oranı nedir?" sorusu için doğru cevap %39,4 oranı ile işaretlenirken, katılımcıların %38,8'i bu oranın daha düşük olduğunu tahmin etmişlerdir. Dolayısıyla, ülkemizde şiddet gören kadın oranı ve okuma yazma bilmeyen kadın oranı yönünden katılımcıların mevcut durumdan daha pozitif bir algıya sahip oldukları söylenebilir.

"Kadınlara seçme hakkının verildiği ilk ülke hangisidir?" sorusu için doğru cevap %33,8 oranıyla işaretlenirken, en çok verilen cevap %39,4 ile İsviçre seçeneği olmuştur. "Aşağıdaki ülkelerden hangisinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı Türkiye'den sonra verilmiştir?" soru için ise doğru cevap olan İsviçre katılımcılar tarafından %33,1 ile işaretlenirken, en çok işaretlenen cevap %37,5 oranıyla ile Almanya işaretlenmiştir. Bu iki sonuçtan hareketle, akademisyenler arasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin gelişmişlik göstergesi olarak algılandığı ve bu nedenle en gelişmiş ülkelerden biri olan İsviçre için belirtilen biçimde değerlendirme yapıldığı düşünülebilir.

"Türkiye'de kadın nüfusun işgücüne katılım oranı nedir?" sorusu için %31,5 olan doğru cevap %30 oranıyla bilinirken, katılımcıların %68,2'si bu oranın daha düşük olduğunu düşünmektedirler. İstihdamdaki kadın nüfusa ilişkin farkındalığın az olduğu söylenebilir.

"Türkiye'de 2017 itibarıyla kadın milletvekili oranı nedir?" sorusu için %15 olan doğru cevap %27,5 oranıyla bilinirken, katılımcıların %65,5'u bu oranın çok daha düşük olduğunu tahmin etmektedirler. Bu noktada kadın milletvekillerine yazılı ve görsel medyada gereğince yer verilmediği ya da parlamentoda bulunmakla birlikte etki güçlerinin az olmasının etkili olduğu düşünülebilir.

"WEF'in ekonomi, eğitim, sağlık ve siyaset konularını kapsayan 2016 Küresel Cinsiyet Uçurumu raporuna göre, Türkiye 144 ülke arasında kaçınıcı sırada yer almaktadır?" sorusunda doğru cevap 130 olmakla birlikte bu cevabı bilenlerin oranı %25,6'dır. Geriye kalan %74,4 bu sıralamanın daha yüksek olduğunu tahmin etmişlerdir. Katılımcıların uluslararası bağlamda ülkemiz hakkında iyimser tahminler ürettiği görülmüştür.

"Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Aile Yapısı Araştırması'na göre, Türkiye'de yemek pişiren erkeklerin oranı nedir?" sorusu için doğru cevap %24,4 oranı ile bilinmiştir. Ancak katılımcıların %65'i bu oranın daha düşük olabileceğini düşünmüşlerdir. Yemek pişiren erkeklerin bu yönlerini az dillendirmelerinin kamuoyunda bu algıyı yarattığı öngörülebilir.

"Kadınlar dünya genelinde gayrimenkullerin yüzde kaçına sahiptir?" sorusu için doğru cevap %1'dir. Ankete katılan akademisyenlerin %81,3'ü bu oranın bu kadar düşük

olacağını tahmin etmemiştir. Mevcut istatistikler arasında en çarpıcı olanlardan biri olan gayrimenkul sahipliği konusunda farkındalık çok düşüktür.

"Sizce 2010-2015 yılları arasında Türkiye'de kaç kadın çocuklarına bakmak için iş hayatını bırakmıştır?" sorusunda doğru cevap 1000000'dur. Ancak bu cevabı katılımcıların sadece %15'i verebilmiştir. Bu soru için en çok tercih edilen cevap %40,6 oranıyla 500000'dir. Ancak gerçek değer, tahmin edilenin iki katıdır.

"Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün raporuna göre, çalışma hayatındaki kadın ve erkek sayısının eşit olduğu ülke grubu aşağıdakilerden hangisidir?" sorusu için en çok verilen cevap %83,8 ile İsveç-Norveç-Hollanda'dır. İskandinav ülkelerinde gelişmişlik düzeyinin yüksek olmasının bu bulguyu doğurduğu söylenebilir. Doğru cevap olan Uganda-Kongo-Tanzanya ise %3,8 cevaplanma oranına sahiptir. Adı geçen üç Afrika ülkesinde, cinsiyet bazında çalışma hayatında gözlemlenen eşitliğin kadınlara verilen hak ve özgürlüklerden değil; kadının çalışma hayatında bulunmasının ailenin geçimi için bir zorunluluk olmasından kaynaklandığı vurgulanmalıdır.

"TÜİK Kazanç Yapısı Araştırması'na göre, Türkiye'de tüm sektörlerde erkekler kadınlardan daha yüksek ücret almaktadır. Ücret farkının erkekler lehine en fazla olduğu alan hangisidir?" sorusunda oldukça yüksek bir oran sayılabilecek %86,3 ile mühendislik cevabı verilirken, doğru cevap olan sağlık katılımcılar tarafından sadece %3,1 oranıyla işaretlenmiştir. Sonucun mühendisliğin erkek mesleği olarak algılanmasından kaynaklandığı aşıkardır.

Tablo 2. Demografik Değişkenlere Göre Katılımcıların Ortalama Doğru Sayıları

Demografik Özellik	Şıklar	Ortalama
Cinsiyet	Kadın	7,38
	Erkek	6,57
Yaş	21-30	7,66
	31-40	6,88
	41-50	6,33
	51+	6,87
Medeni Durum	Evli	6,86
	Bekar	7,08
Akademik Çalışma Alanı	Fen Bilimleri, Mühendislik	6,58
	Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler	7,21

Genel olarak doğru cevap sayısının yaklaşık 7 olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle, akademisyenlerde toplumsal cinsiyet konusunda farkındalığın düşük olduğu ifade edilebilir.

Ayrıca Tablo 2'de katılımcıların demografik özelliklere göre ortalama doğru cevap sayıları yer almaktadır. Her

bir demografik değişken için doğru cevap sayısındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla; cinsiyet, medeni durum ve akademik çalışma alanı için t-testi; yaş değişkeni için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizlerde gerekli olan normallik varsayımı sınaması için yapılan test sonucunda verilerin normal dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir ($p=0,113$). Tablo 3'te görüldüğü gibi sadece cinsiyet değişkenine göre ortalama doğru cevap sayısında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kadınların erkeklerden daha fazla soruya doğru yanıt verdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Demografik Değişkenler Yönünden Farklılık Düzeyinin Testi

Değişkenler	Yapılan test	Test ist	p değeri
Cinsiyet	t testi	2,132	0,035
Medeni durum	t testi	-0,058	0,557
Akademik çalışma alanı	t testi	-1,610	0,109
Yaş	Tek yönlü varyans analizi	1,609	0,195

Ankette yer alan her bir sorunun demografik özelliklerle ayrı ayrı ilişkili olup olmadığı Ki-Kare Analizi ile incelenmiştir. %95 güven düzeyinde sadece akademik çalışma alanı ile "Kadınlara seçme hakkının verildiği ilk ülke hangisidir?" sorusuna verilen cevap ile ilişkili bulunmuştur ($p=0,005$). Doğru cevabı bilenlerin sayısı, sosyal, beşeri ve idari bilimler alanında çalışanlarda daha fazladır.

5. SONUÇ

Son yıllarda hem ulusal hem de uluslararası ölçekte önemli gündem konularından biri olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ülkeler ve ilgili kurumlarca kamuoyunda farkındalık ve bilinç oluşturulmaya çalışılan önemli konulardan birisidir. Bu çalışmada, ulusal ve uluslararası istatistikler temel alınarak Türkiye'de en eğitimli kesimde yer alan akademisyenlerin konuya ilişkin farkındalığı ölçülmeye çalışılmıştır. Marmara Üniversitesi öğretim elemanlarının hedef kitle olarak belirlendiği çalışma kapsamında, katılımcıların kendilerine yöneltilen 19 sorudan ortalama olarak 7'sine doğru yanıt verdiği tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle, toplumun daha az eğitimli kesiminde farkındalık düzeyinin daha da düşük olacağı öngörülebilir.

Demografik niteliklere göre ortalama doğru cevap sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup incelenmiş; cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Test sonucuna göre, kadınlarda farkındalığın erkeklerden daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu tespitten hareketle, toplumsal cinsiyet sorununun bir kadın hakları

sorunu değil; toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren bir insan hakları sorunu olduğu vurgulanmalıdır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, toplumsal cinsiyet bağlamında medyada yer bulan hususlarda kamuoyunda daha fazla farkındalık olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktadan hareketle, toplumsal cinsiyet sorununun aşılmasında medyaya önemli bir görev düştüğü açıktır.

Araştırma kapsamında dikkat çeken bir diğer husus, toplumsal cinsiyet eşitliğinin özellikle gelişmiş ülkeler tarafından kadınlara eğitimde, iş yaşamında vs. eşit haklar verilmesi bağlamında ele alınan bir konu olduğu algısıdır. Oysa, bazı ülkelerde kadın ve erkeklerin iş hayatında ya da evde eşit görev paylaşımına sahip olması, az gelişmişliğin getirdiği bir zorunluluk olarak da ortaya çıkmakta ve yine kadınların mağduriyetine sebep olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet konusuna ilişkin sorunların çözümü ve toplumsal cinsiyet bilincinin yerleşmesi için ilk adım, kamuoyunda farkındalığın oluşmasıdır. Türkiye'de toplumun demografik yönden heterojen yapısı dikkate alınarak, her kesim için farklı bir bilinçlendirme projesi tasarlanması önerilir. Bu bağlamda, en eğitimli kesimde bile kültürel reflekslerin varlığı dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Channar, Z., Abbassi, Z. ve Ujan, I. A. (2011). Gender discrimination in workforce and its impact on the employees. *Pakistan Journal of Commerce & Social Sciences*, 5(1), 177-191.
- Doğan, A. (2013). Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik hizmet veren kamu kurumları ve hizmetleri üzerine bir değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 75-95. Erişim Adresi: <http://www.sbd.ksu.edu.tr/article/view/5000035259/5000034414>
- Durmaz, Ş. (2016). İşgücü piyasasında kadınlar ve karşılaştıkları engeller. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 37-60.
- Eroğlu, F. ve İrdem, Ş. (2016). Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve yönetim kademelerindeki yansımaları. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*, 3(2), 11-35.
- Kalaycı, N. ve Hayırsever, F. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında vatandaşlık ve demokrasi eğitimi ders kitabına yönelik bir inceleme ve bu konuya ilişkin öğrenci algılarının belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(3), 1-26.
- Karatepe, S. ve Arıbaş, N. (2017). İş hayatında kadın yöneticilere ilişkin cinsiyet ayrımcılığı: Türkiye için bir değerlendirme. *Yasama*, 31, 7-24.
- Kılıç, D. ve Öztürk, S. (2014). Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı önündeki engeller ve çözüm yolları: Bir ampirik uygulama. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(1), 107-130.

- Korkmaz, H. (2014). Yönetim kademelerinde kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığı ve cam tavan sendromu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 1-14.
- Öngen, B. ve Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferanslar*, 48, 1-18.
- Sarp, Ü. (2008). *Toplumsal cinsiyet eşitliği*. Başbakanlık, Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Seçgin, F. ve Kurnaz, Ş. (2015). Sosyal bilgiler dersinde toplumsal cinsiyet etkinliklerinin öğrencilerin algı ve tutumlarına etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Ekim*, 24-38. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/301765446_SOSYAL_BILGILER_DERSINDE_TOPLUMSAL_CINSIYET_ETKINLIKLERININ_OGRENCILERIN_ALGI_VE_TUTUMLARINA_ETKISI_The_Effect_of_Gender_Activities_In_Social_Studies_Lesson_On_The_Perception_and_Attitude_of_the_Primary
- Şener, Ü. ve Demirdirek, H. (2014). Toplumsal cinsiyete duyarlı veri çalışması. Erişim Adresi: http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/13953328325.TCDV_Toplumsal_Cinsiyete_Duyarli_Veri_Calismasi_Egitimi.pdf
- Tahtalhoğlu, H. (2016). Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında cam tavan sendromunun kadınlar üzerindeki etkileri. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 89-105.
- TBMM, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. Komisyon Hakkında Genel Bilgiler. Erişim Adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/hakkinda.htm#>
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2016). Kadına yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planı (2016-2020). Erişim Adresi: <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/duyurular/%E2%80%8Bkadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı-20162020>
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. 2017. Birleşmiş Milletler. Erişim Adresi: <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/kaynak/ulusarasi-belgelerkuruluslar/uluslararasi-kuruluslar/birlesmis-milletler>
- T.C. Başbakanlık, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). Toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal eylem planı 2008-2013. Erişim Adresi: <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/54296c50369dc32358ee2c4f/Ulusal%20Eylem%20Plan%C4%B1n%C4%B1%20g%C3%B6rme%20i%C3%A7in%20t%C4%B1klay%C4%B1n%C4%B1z.pdf>
- Turan, H. ve Şen, M. L. (2014). Büyükşehir belediyelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği algısı: Stratejik planlar üzerine bir araştırma. *Trakya University Journal Of Social Science*, 16(1), 53-72.
- Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği, Türkiye Kadın Girişimciler Derneği. (2008). *Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Sorunlar, öncelikler ve çözüm önerileri*. Yayın No. TÜSİAD-T/2008-07/468, İstanbul: Graphis Matbaa. Erişim Adresi: http://etcep.meb.gov.tr/application/assets/admin/uploads/userfiles/files/5_T%C3%9CS%C4%B0AD%20raporu.pdf
- Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Ortamın Desteklenmesi Projesi. (2011). Erişim adresi: http://etcep.meb.gov.tr/application/assets/admin/uploads/userfiles/files/8_Campaign_3_Nov_2011.pdf
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı [TEPAV] (2016). 81 il için toplumsal cinsiyet eşitliği karnesi. Erişim Adresi: http://www.tepav.org.tr/upload/files/1458142029-8.81_Ilin_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_Karnesi.pdf
- UNESCO (2014). Gender equality, heritage and creativity. Erişim Adresi: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002294/229418e.pdf>
- United Nations. CEDAW. Erişim Adresi: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>